

102685

JEG GIR MEG IKKE

av

Bjørn Tjønnås

Alfred Andersen, navnet er nok ukjent for de fleste i dag. For over femti år siden var navnet kjent i hele Lillestrøm. Alfred Andersen startet sin produksjon i det små i 1922. Han laget barnesykler om kvelden etter at han var ferdig med sitt faste arbeid ved jernbaneverkstedet i Oslo. Senere gikk han over til å produsere sparkstøttinger. Han opprettet en fabrikk i Storgata i Lillestrøm ved siden av Folkets Hus. Fabrikken fikk navnet Nor-røna.

Andersen ville ikke ha noe som helst å gjøre med fagorganisasjonen. Han nektet å møte til forhandlingsbordet om noe som helst. Han og hans ansatte ville være i fred.

Folkets Hus betraktet Andersen for å være en krangelvoren og umulig mann som til slutt skulle bli pent nødt til å kripe til korset.

De tok feil av Andersen, han hadde absolutt ingen planer om å gi seg. Han opprettet individuelle kontrakter med sine ansatte. Den inneholdt en bestemmelse om at den enkelte medarbeider ikke forpliktet seg å slutte seg til Den faglige Landsorganisasjon, dens underavdelinger eller noen annen fagorganisasjon. Disse kontraktene kunne sis opp med åtte dagers varsel. Andersen hadde i sine første år på Lillestrøm selv vært medlem i fagforeningen. Han hadde til og med vært formann i den lokale arbeiderforening. Han kjente organisasjonenes betydning, men han visste også hvordan de ble misbrukt.

Mot slutten av 1934 mottok Andersen et skriv fra Bygningsarbeiderforbundet med anmodning om forhandlinger på vegne av 23 arbeidere tilsluttet forbundet. Disse 23 medlemmene hadde tidligere arbeidet for Andersen.

De sluttet hos Andersen fordi de mente at de var bedre tjent med å gå inn i fagorganisasjonen.

"Dette må bero på en forveksling", svarte Andersen. Han erklærte at det ikke hadde noen betydning for ham at arbeidere som tidligere hadde vært ansatt i hans bedrift på personlige kontrakter, etter oppsigelse av arbeidsforholdet, var blitt medlem i en fagorganisasjon. Andersen ble blokert.

I desember behandlet boikottdomstolen saken, det ble stillet krav om at kontraktene måtte kjennes ulovlige som stridende mot "lov og ærbarhet". Men domstolen kom til et annet resultat. Den fastslo at arbeiderne i henhold til sine frivillige kontrakter ikke hadde rett til å gå inn i en fagorganisasjon før kontrakten var oppsagt og utløpt og dermed arbeidsforholdet opphørt, så kunne heller ikke organisasjonen oppta arbeidere som medlemmer med virkning overfor medkontrahenten, eller på arbeidernes vegne opptre med krav på tariffavtale før oppsigelsestiden var utløpt.

Blokaden av Andersen ble derfor kjent ulovlig.

I januar 1935 forelå en ny begjæring fra Norsk Bygningsarbeiderforbund. Denne gangen ville organisasjonen ha domstolens samtykke til å blokkere Andersen for tilgang til organisert arbeidskraft. Altså samtykke til å blokkere Andersen for noe han ikke ville ha.

Denne gangen var organisasjonen mer heldig. Domstolen gav samtykke. Kjennelsen falt den 12. januar, og lyder slik:

"Domstolen for boikottsaker samtykker i henhold til pragraf 6 a, 1 d. i lov om arbeidstvister i

at Norsk Bygningsarbeiderforbund, i forbindelse med den mellom forbundet og Alfred Andersen opstod konflikt, oppfordrer organiserte arbeidere til ikke å inntre i de arbeidsplasser ved Alfred Andersens fabrikk i Lillestrøm som 23 arbeidere fratrådte den 5. november 1934 etter opsigelse av Alfred Andersen."

Men domstolen tilføyde:

"Dette samtykke gjelder ikke foretagelse av noen annen boikotthandling enn den forannevnte blokade av arbeidsplassene."

Alfred Andersen hadde fått rettens kjennelse for at all annen boikotthandling enn den å hindre han i å benytte organisert arbeidskraft, var ulovlig.

Men Andersen kunne ikke gjenoppta driften og slutte kontrakter uten noen innblanding eller hans ansatte arbeide i fred.

Mens retten arbeidet, stod fabrikken. Dette fordi arbeiderne ble jaget hjem og ikke torde å gå på arbeidet.

Demonstrasjoner og sprengstoff

Allerede den 22. november 1934 ble Andersen og medarbeiderene trakasert. Da arbeidsdagen var slutt klokken 19.30 ble flere av de ansatte forfulgt nedover Storgata. Mange av dem ble overfalt av fagforeningsrampen. Flere av arbeiderne bodde på Lørenskog, de ble forfulgt helt ned til jernbanestasjonen. De ble både slått og sparket på velen til stasjonen. Endelig var de hjemme og trodde de, trygge. Men det varte ikke lenge. Flere av arbeiderne ble "beåret" med et besøk av fagforeningen. Denne gangen nøyde de seg bare med å knuse en rute.

Andersen fant det mest riktige ovenfor sine medarbeidere å innstille driften for en stund i påvente av boikottdomstolens avgjørelse. Driften ble gjenopptatt i januar 1935. Foruten Andersen selv var ti mann i arbeid. Men litt arbeidsro måtte de se langt etter. Hver eneste dag stod rampen utenfor og da arbeiderne skulle hjem måtte de ha politieskorte. Fagforeningsfolkene, med god støtte fra Arbeiderpartiet og Akershus Arbeiderblad, hadde som mål å gjøre livet til de ansatte ved Norrøna så uutholdelig som mulig. Til en viss grad klarte de det.

Den 10. januar 1935 så statspolitiet seg nødt til å gripe inn for å få en ende på demonstrasjonene og trakaseringen av de ansatte på Norrøna. Klokken 17.00 tok 26 statspolitimenn oppstilling foran fabrikken. Rampen fra fagorganisasjonene fikk ordre om å fjerne seg. De fikk to minutter på seg. Folkemassen begynte å si fra hverandre, men det gikk tregt. Etter to minutter gikk politiet på. Demonstrantene flyktet, flere av de søkte tilflukt i Folkets Hus. Statspolitiet ordnet opp på en svært lempelig måte.

Den 14. januar ble Andersens fabrikk bombardert med stein, flere ruter ble knust. Om morgenen den 15. januar fant Statspolitiet en stor dynamittpatron med knallperle hengende på en stige på fabrikkveggen. Heldigvis hadde ikke lunten tatt ordentlig fyr slik at den sloknet av seg selv. Utover kvelden patruljerte statspolitiet Storgata. Nærværet av statspolitiet bidro nok til å hisse opp stemningen blant fagforeningens medlemmer. Tre mann hadde blitt arrestert og anklaget for overfall. Disse slapp fri samme kveld fordi formannen i den faglige samorganisasjonen hadde henvendt seg til politimesteren. Hva formannen hadde sagt eller gjort for å få ut de arresterte vet jeg ikke, men det er tydelig at han hadde kontakter.

Mellom Romerikes avd. av Nasjonal Samling stiftes

I 1935 ble "Mellom Romerikes avd. av Nasjonal Samling stiftet" av noen ansatte på A/S Norrøna. Dette er nok en av grunnene til at sannheten om Norrøna og Alfred Andersen ikke har kommet frem ordentlig. Ingen har våget å stille seg på Andersens side, i frykt for å bli stemplet slik NS-medlemmer ble før, under og etter okkupasjonen av Norge. Flere av de nye arbeiderne hos Andersen var medlem i NS. Dette var også en av grunnene kanskje

den viktigste til at Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet var så ivrige etter å knekke Norrøna.
Her synes jeg det er viktig å ta med noe av det som står i Nasjonal Samling sitt program om arbeidslivet:

II Arbeidslivet.

9. " Den enkeltes tiltak og eiendomsrett trygges innenfor rammen av en planøkonomisk ordning av produksjon om omsetning med full utnyttelse av landets muligheter. Stat og kommuner skal ikke drive næringsvirksomhet, hvor ikke sterke samfundsmessige hensyn krever det. Kooperasjonen skal være upolitisk."
11. "Lockout og streik forbys. En arbeidets lov fastsetter arbeidsgivernes og lønsmottagernes rettigheter og plikter, deres innbyrdes samarbeid og bestemmelser hvorledes interessetvister i arbeidslivet skal avgjøres. For å verne bedriftene og deres funksjonærer og arbeidere mot misbruk, endres også børs- og aksjelovene, og ledelsens personlige ansvar skjerpes".

Akerhus Arbeiderblad var også svært ivrige etter å bli kvitt Andersen. De skrev at det burde tas under overveielse å få fjernet Andersen fra Lillestrøm. Avisen mente at det i den anledning burde samles masseunderskrifter.

Andersen var klar over situasjonen.

"For mig stiller saken sig slik, at jeg herefter bare har lov til å beskjeftige uorganiserte, og disse kan ikke da av noen betraktes som blokadebrytere. Men det er jo et merkelig resultat retten her er kommet frem til: Organiserte folk i forretninger kan f.eks. ikke nekte å ekspedere varer for mig. Dette vil påvirke at tilstanden her på Lillestrøm blir permanent. I dom av 21. desember 1934 fastslår retten at de kontrakter jeg har med mine folk er lovlige, og den iverksatte blokade dermed rettsstridig. Nu sier retten at det er lovlig å iverksette blokade. Samtykket vil jo i realiteten bli gjort anvendelig som almindelig blokade. Det går jeg utfra at retten også er inneforstått med. For en så høi domstol har selvsagt full oversikt over årsak og virkning i disse forhold. Det virker jo som den skjøre ironi at statens rettsvesen aviser dommer efter loven så svevende at statens politi må beskytte det arbeid som utføres overensstemmende med rettens avgjørelse. Jeg vet ikke enten en skal le eller gråte av det."

Dette var Andersens sine ord.

Og disse ordene var riktige. Retten til å blokere ham for organisert arbeidskraft fikk sin faste plass under blokaderubrikken i arbeiderpartipressen og virket etter hensikten. Etter et par dager sluttet den første av de ti ansatte. Hans far som var kjøpmann mistet sine kunder. En annen av Andersens ansatte ble kastet ut av sin leilighet.

Broren til Andersen som bodde i Oslo ble en morgen da han skulle ta toget til jobben jaget hjem. Fagforeningsfolkene truet med å ramponere hjemmet hans om han ikke gjorde som de sa. Andersen henvendte seg til boikottdomstolen for å få avgjørelsen endret, men forgjeves.

Den 31. januar sa de fire siste opp med denne begrunnelse:

"Vi undertegnede arbeidere, som har vært her under denne vanskelige og pinlige tid, har hele tiden holdt oss til det standpunkt at vi tross alle ubehagligheter vilde holdt ut til boikottdomstolen hadde hevet sitt standpunkt fra første behandling og ikke laget det slik at vi alle steds blir titulert som streikebrytere. Da vi nu hører at domstolen nekter å behandle dette igjen, kan vi ikke finne det forsvarlig å utsette oss videre for de ubehagligheter som selvfølgelig blir verre enn bedre, hvorfor vi ber om å bli løst fra vårt arbeid idag uten opsigelse."

Men Andersens bedrift stanset ikke. Han selv og hans to sønner drev bedriften videre. Andersen sa: "Mitt valgsporg har alltid vært: Jeg gir meg ikke. Her blir det ikke tale om noe kompromiss. Jeg fortsetter inntil jeg av staten gjennom dets rettsvesen blir fradømt retten til å drive min bedrift. Og hvis staten helt fratar mig retten til å eksistere ved mitt eget arbeid og mine egne tiltak, får til slutt jeg som de øvrige gå til forsorgsvesenet."

"En forhistorisk utgave av en arbeidsgiver," repliserte det lokale arbeiderpartibladd.

Alfred Andersen var en svært godt likt sjef. Han hjalp sine ansatte, han sa aldri nei til å hjelpe. Han betalte sine medarbeidere godt. Andersen var svært arbeidsom, i motsetning til mange andre arbeidsgivere stod han sammen med sine arbeidere ifra klokken seks om morgenen til arbeidstidens slutt.

Utover sommeren og høsten 1935 var det stille omkring Andersen. Mange trodde nok at de hadde klart å tatt knekken på Norrøna. Men det var feil. Helt siden mai hadde bedriften vært i jevn drift og stadig hadde Andersen tatt inn nye folk. Det forelå hele tiden flere bestillinger enn man kunne etterkomme.

Ved nyttår 1939 opprettet Landsorganisasjonen fabrikken Tarzan bare noen stenkast fra Norrøna. Tarzan ble opprettet for å utkonkurrere Andersen. LO klarte ikke det. Det er feil det som Harald Hals påstår i sin bok "Lillestrøms historie" at Tarzan utkonkurrerte Andersen. Tarzan ble aldri noen suksess. I begynnelsen av 1939 ruslet bare en mann rundt på lagret. Tarzan hadde fått maskiner gratis, og en disponibel driftskapital på 80 000 kroner. Etter et års virksomhet måtte de gå til harde innskrenkninger.

Arbeiderpartiets parole "Hele folket i arbeidet" lyder komisk når en så mektig organisasjon som LO ikke klarer å holde 23 mann beskjeftiget.

Jeg avslutter artikkelen med Alfred Andersens egne ord:
"Det er bedre å dø som en fri mann enn å leve som en slave".

SLUTT

Opphevet: *Bjørn Tjønnas*

BJØRN TJØNNAS
FINSTADVOLLEN 1B
1475 FINSTADJORDET